

14. Чобанян Р. Пытка: уголовно-правовое и криминологическое исследование. Автореферат на соискание степени кандидата юридических наук. Москва, 2007.

15. В Приднестровье продолжают пытки политических заключенных. <https://point.md/ru/novosti/obschestvo/v-pridnestrove-prodolzhaiutsia-pytki-politicheskikh-zakliuchennykh> (актуально на 16.08.2017)

Gheorghe COSTACHI,
Doctor habilitat of law, Professor,
Chief Researcher of the Institute of
Legal and Political Studies of the
Academy of Sciences of Moldova
Phone: (+373) 69125188
Email: costachi70@mail.ru

CZU: 340.13

RELEVANȚA TEORETICĂ ȘI SOCIALĂ A FENOMENULUI DE ORDINE JURIDICĂ

Dumitru BALTAG,

doctor habilitat, profesor universitar, ULIM

Mariana ROBEA,

doctorand, ULIM

REZUMAT

Articolul cuprinde un studiu asupra ordinii juridice ca fenomen social. Autorii pun accentul pe esența și distincția dintre conceptele de ordine juridică și ordine socială, argumentând interdependența internă între ele. Conceptul de ordine juridică este un instrument metodologico-teoretic utilizat odată cu teoria generală a sistemelor, beneficiind de o definiție nu întotdeauna lipsită de ambiguități.

Cuvinte-cheie: ordinea, ordine juridică, ordine socială, sistem juridic, sistem social.

THE THEORETICAL AND SOCIAL RELEVANCE OF THE PHENOMENON OF LEGAL ORDER

Dumitru BALTAG,

dr. hab. in Law, University profesor, FIUM

Mariana ROBEA,

PHD, student, FIUM

SUMARY

The article includes a study of the legal order as a social phenomenon. The authors emphasize the essence and distinction between legal order and social order, motivating the interdependence between them. The concept of legal order is a methodological-theoretical instrument used with the general theory of systems, having a definition not always unambiguous.

Keywords: order, legal order, social order, legal system, social system

Preliminarii. Ordinea juridică ca fenomen ce aparține juridicului a fost studiată de juriști teoreticieni iluștri. Ordinea socială ca fenomen social a fost și continuă să fie reflectată în lucrările specialiștilor sociologi, mai puțin sunt acei specialiști care au încercat să releve latura socială a juridicului din conținutul fenomenului de ordine juridică. Astfel, ori de câte ori se întâlnește abordarea acestui fenomen, el este examinat din perspectivele cele mai evidente - cele juridice. Tocmai de aceea am considerat că relevarea uneia dintre dimensiunile sociale ale dreptului coincide anume cu încercarea de a scoate și pune în lumină socialul din esența și conținutul fenomenului ordinii juridice, ceea ce am și realizat în prezentul articol.

Scopul studiului constă în analiza multilaterală și complexă a fenomenului de ordine juridică, sintetizarea posibilităților de dimensionare a dreptului prin intermediul ordinii juridice și în baza acesteia identificarea și definirea ordinii juridice.

Rezultate obținute și discuții. Ordinea juridică este fenomenul despre care am putea spune că are o vechime egală cu dreptul, chiar dacă tratată ca atare în doctrină este regăsită deja în perioade mult mai apropiate zilelor de astăzi. Din momentul în care au apărut primele reglementări cu caracter juridic există o anumită ordine de executare a acelor dispoziții, există o așa-numită rânduială ce se impunea în respectarea lor. Iar aceste lucruri prezintă unele forme premergătoare,

rudimentare ale ordinii juridice pe care o avem astăzi deja ca un concept format reflectat în doctrină de diverși specialiști, juriști și filozofi și nu doar de către aceștea.

Conceptul de ordine, în general, în opinia prof. E. Gh. Moroianu, este de sorginte teologică (în mod deosebit la Fericitul Augustin) însușit de către filozofii fizicaliste (excelând în utilizarea sa teoriile mecanice ale secolelor XV-XVIII), adoptat de biologie mai ales la începutul mijlocului de secol al XX-lea [20, p. 2].

În literatura juridică românească discuții mai sistematice asupra conceptului de ordine au fost propuse de către E. Gh. Moroianu, Gh. Mihai, I. Humă, E. Aramă; B. Negru, care au făcut distincții între ordinea socială, ordinea statală, ordinea politică, ordinea juridică, ordinea de drept. Pe de altă parte, așa cum vom încerca să reflectăm și în prezenta lucrare, unii autori fac referire indirectă la ordinea juridică, ordinea de drept, ordinea socială, accentul direct revenind altei instituții fundamentale a dreptului - răspunderea și responsabilitatea juridică. Spre exemplu, prof. G. Vrabie menționează că fiind prezentă în toate ramurile de drept, instituția răspunderii asigură eficacitatea ordinii de drept, stimulează atitudinea de respectare a legii, stabilirea și menținerea ordinii sociale [29, p. 186].

Pentru definirea oricărui concept se pornește de la sensul etimologic al noțiunilor ce compun sintagma (în cazul nostru). Astfel, ordinea juridică pentru a fi definită este firesc să pornim de la noțiunile de *ordine* și *judic*.

Conceptul de ordine este un instrument metodologico-teoretic utilizat odată cu teoria generală a sistemelor, beneficiind de o definiție nu întotdeauna lipsită de ambiguități, de *reservations mentales*, încă din anii '60 [14; 4; 9].

În opinia prof. Gh. Mihai, ordinea este fie o uniformitate și regularitate necesară legic-naturală, fie uniformitate și regularitate legic-normativă. Legile inducției electromagnetice, legile eredității s.a. relevă uniformități și regularități necesare între fenomenele naturale. Legile juridice, morale, politice sunt uniformități și regularități normati-

ve ale relațiilor sociale. Primele au loc în lumea lui „este necesar să fie”, secund în lumea lui „trebuie să fie” [16, p. 252].

În continuare autorul menționează că ordinea poate exista în mai multe ipostaze:

- *Ordine causală*: ori de câte ori are loc un efect el urmează unei cauze, fără cauză nu există efect.

- *Ordine teleologică*: orice act este consecință-rezultat (nu efectul) în raport de un scop pe care și l-a propus înainte actantului; scopul premerge rezultatului-act, dar are altă natură decât acesta - o natură ideală.

- *Ordine normativă*: Omul este ființă biopsihosocială, deci, în întregul său trăiește într-o triplă ordine - biopsihosocială. Sub aspect biologic el se încadrează în ordinea naturală, al lui „este necesar să fie”, sub aspect psihosocial el se încadrează în ordinea normativă, al lui „trebuie să fie” sub aspectul psiho-social este normal dacă se comportă și acționează în formele cerute de norme; nu poate trăi în afara oricărei ordini știința care nu se întemeiază fără cercetarea ordinii (nu există știință a accidentului, irepetabil).

„Ordinea reprezintă în același timp lucrul la locul lui și armonia care se degajă din această așezare a lucrurilor potrivite pentru a le primi sau amenajate pentru a le așeza” [15, p. 137].

Ordinea juridică, a făcut obiectul unor cercetări speciale insistente și deosebit de interesante: H. Kelsen (1967) [14], J. Raz (1973) [24], G. Zagrebeiesky (1992) [30], R. Guastini (1999) [8] pentru a nu aminti decât câteva nume de autori. Evident, și aici întâlnim dispute între formalști și antiformalști, între moniști și pluraliști, care nu vor fi cuprinse în tema noastră.

Determinări conceptuale. Deși nu pare să prezinte careva dificultăți la descifrarea sensului sintagmei de ordine juridică, totuși vom accentua ideea că fenomenul de ordine juridică este unul destul de complex ca să se rezume exclusiv la ceea ce înseamnă o ordonare juridică. Or, *ordinea* reprezintă aranjarea după anumite criterii a mai multor elemente vizate, pe când calificativul *judic* nu este altceva decât un indice care

arată că este vorba de elemente de drept care se ordonează.

În consecință, ordinea reprezintă acțiunea care este cauză și efectul - ordonarea [25, p.67]. Astfel, catalogarea ordinii drept juridică înseamnă aceeași acțiune de ordonare, dar care se referă la dreptul statului și dreptul internațional. Or, ordonarea actelor normative după anumită logică, ierarhie și reguli concrete, generează ordinea juridică. Ordinea juridică democratică se compune din Constituție și actele normative subordonate. În ceea ce privește ordinea juridică internațională, aceasta se compune din totalitatea actelor normative internaționale ce guvernează raporturile juridice dintre subiecțiile de drept internațional.

Într-o altă exprimare, ordinea juridică sau ordonarea juridică, desemnează ansamblul de reguli juridice, care în limitele statului definesc la un moment dat statutul persoanelor publice și private, precum și raporturile juridice existente între acestea. Acest fenomen există și în raport cu subiecte mai largi ca statele dotate cu putere normativă, spre exemplu Uniunea Europeană, dar și la nivel internațional, fiind format din tratatele, convențiile, acordurile etc. care formează dreptul internațional [10].

Făcând referință la autorii menționați anterior, prof. Gh. Mihai elaborează o teorie a ordinii juridice, utilizând pentru concepte: *mulțime* (pluralitate de entități distincte), *unitate* (grupurile), proces (în care sunt implicate entitățile) și *model* (tipar, standard, etalon) [16, p.255].

1) *Conceptul mulțimii* consemnează recunoașterea pluralității de entități distinct individuale. Voluntarismul și pozitivismul juridic dau prioritate pluralității, considerând dreptul pozitiv ca un mecanism public pasiv și neutru, la dispoziția intereselor private și activat de acestea;

2) *Conceptul de unitate* consemnează recunoașterea structurii ierarhice a existenței ca *sistem*. În societate ca sistem grupurile umane sunt unități de oameni-singularități; ele sunt elemente conexe între ele direct sau indirect, conexe cu sistemul social - unitatea tuturor grupurilor. Funcția dreptului ar fi de a garanta

integritatea și eficiența unităților în unitatea superior ierarhică a societății organizate, constrângându-i pe oameni și disciplinându-le eforturile; astfel se constituie dimensiunea unificatoare a ordinii juridice;

3) *Conceptul de model* consemnează recunoașterea structurării și stabilității existenței (sociale). Sub aspectul modelului, dreptul pozitiv e un sistem de reguli ce definește direcții de comportament, determină drepturi și îndatoriri, stabilește sancțiuni. Funcția dreptului pozitiv constă în a prescrie un complex de antecedente și consecințe standard, astfel încât oamenii să poată anticipa rezultatele acțiunilor și să-și elaboreze proiecte de acțiune;

4) *Conceptul de proces* consemnează recunoașterea faptului că realitatea socială e fluidă, dinamică. Sub aspectul procesului, dreptul pozitiv e tehnică prin care felurite interese și forțe de acțiune sunt reglate și supravegheate pentru a se petrece echilibrat; funcția dreptului pozitiv este de a promova variate tranzacții, necesare pentru a menține comunitatea într-o fluiditate eficientă, privește interesul, în multiformitatea lui, cum observa R. Dworkin [6, p. 141].

În concluzie, prof. Gh. Mihai subliniază că ordinea juridică, reieșind din construcția expusă anterior, are următoarele *atribute*: e general-socială; este normativă; e pluralistă; unificatoare; modelatoare; fluidă.

De aici decurg și funcțiile dreptului în ipostaza lui de drept pozitiv [16, p.255].

Din cele expuse, accentuăm în consecință ideea precum că *ordinea juridică nu este o simplă ordonare a actelor normative. Aceasta este un fenomen amplu, complex, care nu se bazează doar pe aranjarea ierarhică sau de altă natură a actelor normative, ea însumează tot ceea ce înseamnă dreptul statului, adică orice aranjare va întruchipa și reflecta totodată atât principiile generale ale dreptului, cât și separarea și colaborarea puterilor în stat, precum și alte elemente esențiale pentru viabilitatea democrației și a statului de drept.*

Dacă ordinea juridică ar reprezenta strict o aranjare tehnică a ac-

telor normative, am putea ajunge la o aranjare după data adoptării sau intrării în vigoare, ceea ce ar fi absolut insuficient pentru a desemna astfel ordinea juridică. Nici un alt criteriu singular de ordonare nu ar fi suficient să formeze acea ordine care să corespundă fenomenului de ordine juridică. Or, *concluzia este că ordinea juridică este o ordonare a actelor normative în vigoare, însă nu doar o ordonare tehnică, ci o ordonare intelectuală bazată pe criterii de diversă natură, printre care unul de mare importanță este forța juridică și categoria actului după emitent.*

Precizări valorice de conținut. *Ordinea juridică* a societății - aspect, dimensiune a ordinii sociale - conține cele două sensuri ale termenului drept pozitiv - cel de *constrângere* și cel de *armonizare*, este „scut și sabie”, ea având loc prin regulile care ocrotesc și garantează exercitarea drepturilor și impun executarea obligațiilor. *Ordinea juridică* are o arhitectură generală: legile constituționale, apoi regulile de natură sau de origine internațională, urmând legile ordinare și organice, până la legile de administrare și punere în aplicare a legilor superioare. *Ordinea juridică*, însă, presupune deosebirea între *ordinea juridică internă* a unui stat și alta externă lui, *internațională*. *Ordinea juridică internă* are două aspecte: *ordinea juridică publică* și *ordinea juridică privată*. Fiind aspecte ale aceleiași ordini, regulile de drept public și cele de drept privat se diferențiază, nu se exclud, nu se identifică. Este totuna cum s-ar spune că dreptul structurează societatea cu ajutorul unui corpus de reglementări [16, p.255].

Forme preconceptuale ale ordinii se pot descifra în unele texte din antichitate, începând cu presocraticii, în special plecându-se de la înțelegerea raportului dintre ordine naturală - ordine socială - ordine morală, cu consecințe pentru ordinea juridică [21, p.74].

În literatura juridică românească, primele discuții mai sistematice asupra conceptului de ordine au fost propuse de doctrină începând cu anii '90, îi amintim astfel, aici, doar ilustrativ, pe profesorii R. Migu-Beștețliu, A. Bolintineanu, D. Popescu,

Gh. Mihai, R. Munteanu, care au făcut distincții între ordinea internațională și ordinea statală, ordinea internațională și ordinea comunitară, ordinea publică, ordinea de drept și ordinea juridică. În doctrina autohtonă conceptul de ordine juridică este regăsit la autorii E. Aramă [1, p.3-4], B. Negru [22]. De aici, și concluzia că, definind sau cercetând ordinea juridică nu o putem izola, fiind absolut necesară analiza acestei sintagme și în paralel cu altele aferente, care fie sunt similare, fie chiar folosite ca sinonime. Noțiunile de *ordine juridică* și *sistem juridic* sunt foarte des folosite ca *sinonime* (H. Kelsen, S. Romano, M. Troper, F. Ost, M. Kerchove) [1, p.3].

Or, pornind de la domeniul biologiei, teoria sistemelor a depășit demult acest cadru, fiind solicitată intens de cercetătorii domeniului științelor sociale pentru a investiga sistemul social. Deoarece *sistemul juridic* reprezintă un compartiment al *sistemului social*, teoria sistemelor este utilizată și de savanții juriști. V. Zlătescu își exprima regretul, încă în 1995, pentru faptul că știința juridică nu a făcut mai multe pentru a recepta principiile teoriei generale a sistemelor și a le adapta specificului său, deoarece „nevoia de sistem în drept este așa de mare, încât în afara acestei idei nu se poate legifera” [31, p.11].

Examinând *ordinea juridică* ca *sistem juridic*, vom încerca să definim conceptul de sistem, aflând care sunt notele esențiale ale lui prin prisma *ordinii juridice*.

Termenul „sistem” provine de la grecescul „*sistema*” ce înseamnă *unitate, reunire* a mai multor obiecte. Acest termen este strâns legat de ideea de *întreg*. Literatura de specialitate ne mai informează că sistemul implică existența unor *relații* cu proprietăți *integrative* între componentele sau între însușirile acestora. Adică aceste relații implică apariția unor proprietăți noi (integrale) la nivelul ansamblului, ireductibile la acele ale părților componente.

Prima variantă a Teoriei generale a sistemelor (TGS) a fost elaborată în anul 1912 de către A. Bogdanov, iar în 1932 - de Ludwig von Bertalanffy, - care a propus definiția generală pentru orice sistem (material

sau ideal) drept „*un ansamblu de componente aflate în interacțiune*” [18, p.329-334].

Cu toate acestea, problematica unei teorii generale a sistemelor vizează, în primul rând, studiul sistemelor utilizate în *științele* contemporane [28, p.9-14].

Susținem opinia autorului A. Surdu că, *sistemul* trebuie gândit neapărat în legătură cu noțiunile de *structură, funcție, evoluție* și *interacțiune* a elementelor.

Structura unui sistem este determinată de interacțiunile elementelor. Structura ar putea fi definită drept dispunerea elementelor în cadrul unui sistem, ales drept model aproximativ al unui întreg substanțial.

Noțiunea de *funcție* este legată de faptul că elementele unui sistem sunt la rândul lor sisteme și ca atare, se pot comporta ca orice întreg substanțial. Funcția unui element este acțiunea pe care o poate exercita asupra celorlalte.

Interacțiunea elementelor, schimbarea funcției lor și a structurii determină transformarea sistemului. Una dintre problemele cele mai importante legate de teoria sistemelor se referă la *evoluție*. Evoluția este o noțiune care nu privește direct sistemul, ci *consecințele* aplicării lui la întregul substanțial [22, p.5].

În contextul celor expuse supra, ordinea juridică reprezintă o latură esențială a socialului (subsistem specific al sistemului social). Dreptul pozitiv pare a fi ceva exterior omului. În realitate, însă, Dreptul este un atribut indispensabil al socialului, de rând cu morala, arta, știința etc. Gh. Mihaș și R. Motică remarcă că sistemele juridice nu s-au constituit anterior societății și omului, pentru că un ipotetic preuman nu ar fi avut interese, idealuri, scopuri alternative între care să aleagă după un criteriu, aprecieri care să-l determine. De aici nu deducem că societatea (comunitatea) ar fi aceea care a dăruit oamenilor sisteme juridice, căci ea nu a premers membrilor săi” [18, p.223].

Acum apare o întrebare firească: cum trebuie definită ordinea juridică, în lumina teoriei generale a sistemelor, în cazul nostru sistemului juridic.

Pentru a răspunde la această în-

trebare trebuie să avem în vedere că *ordinea juridică* este un *sistem specific*, prin urmare, definiția trebuie să conțină note generale (*genul proxim*) și speciale (*diferența specifică*). Deci ordinea juridică nu poate fi definită fără a ține cont de datele extrajuridice (metateoretice, dincolo de teoria juridică a dreptului) obținute de specialiștii din diferite științe ce au ca obiect de studiu dreptul. În acest context trebuie să recunoaștem că dreptul este o dimensiune a naturii permanente a societății și prezintă un tip de reguli de conviețuire practică și valorică (praxio-axiologică). Cu celelalte, dimensiuni ale esenței societății (morală, politicul, economicul, religia ș.a.) ordinea juridică interacționează.

Societatea funcționează după legile proprii ce determină toate dimensiunile sociale - ale moralei, ale politicului, deci și ale juridicului. Aceasta înseamnă două lucruri: a) că cercetarea dreptului - fenomen social - trebuie să ne conducă la descoperirea unei dimensiuni a esenței societății; b) că, în fond, ceea ce variați autori numesc „esența” dreptului, nu reprezintă decât o —dimensiune a esenței societății [17, p. 173-174].

În literatura juridică au fost expuse în definirea ordinii juridice și opinii referitor la existența a două noțiuni, dar fără a le corela între ele (A. M. Vasiliev, V. M. Korelischih, V. D. Perevalov). C. Stroe definește sistemul juridic ca fiind cea mai largă noțiune, ca realitate juridică, care conține dreptul (în dubla ipostază ca drept obiectiv și subiectiv) - miezul realității juridice, a doua noțiune conștiința juridică, faptele juridice și ordinea de drept [26, p. 78]. Ordinea de drept este constituită din ansamblul raporturilor juridice dintre oameni.

Autorii B. Negru, A. Negru tratează ordinea juridică ca acea modalitate a ordinii sociale care rezultă din realizarea practică a normelor juridice, sistemul juridic fiind conceput tot ca realitate juridică [22, p.484]. S. S. Alexeev consideră că sistemul juridic are o parte dinamică și una statică, cea dinamică incluzând dispozițiile individuale, raporturile, sancțiunile, iar în cea statică - dreptul, ideologia juridică,

practica juridică [32, p.68]. Ordinea de drept este definită de acest autor ca fiind starea de organizare a raporturilor sociale ce exprimă realizarea practică reală a exigențelor legalității [22, p. 173].

Sistemul juridic este o noțiune mai largă decât dreptul, dar, concomitent, S. S. Alexeev consideră că sistemul juridic este mai îngust decât realitatea juridică, viața juridică, în care încapă și ideologia nedominantă, toate formele conștiinței juridice și cele ce se opun sistemului juridic [32, p.45].

Există și autori ce fac diferența între aceste două noțiuni, care se bazează pe faptul că noțiunea de ordine are un dublu sens: și de sistem, și de comandament (al normei). Astfel în opinia autorului francez A.-J. Arnaud, referință făcută de E. Aramă și V. Coptileș, ele sunt diferite, dar nu opuse.

1) Prima distincție constând în faptul că sistemul este caracterizat prin coerență, iar ordinea - prin unitate (ierarhică);

2) Ordinea juridică se asociază cu un mod de organizare voluntar, iar sistemul implică existența unui mod spontan, nu neapărat voit.

3) Ordinea normativă este mai largă ca sistemul normativ, pentru că vizează și ordinile statice și cele dinamice [2].

Autorul L. J. Constantinesco consideră că *ordinea juridică* reprezintă un complex de situații create prin realizarea prevederilor normelor dreptului în relațiile sociale și poate fi caracterizată după diverse criterii, inclusiv al forței juridice, a izvoarelor dreptului ce reglementează relațiile sociale. L. J. Constantinesco susține ideea existenței unei structuri a ordinii juridice ce constă din nucleu alcătuit: din elemente determinante și elemente fungibile (ce se consumă prin utilizare) după modelul atomului, unde în jurul nucleului se învârt electronii. Între elementele determinante și fungibile nu există deosebiri considerabile. Totuși, elementele determinante au în plus o semnificație ideologică și teleologică, ce se explică prin relația directă a acestor elemente cu sistemul de valori pe care orice ordine juridică este construită direct, conștient și chibzuit sau indirect, incon-

știent și accidental. Elementele determinante atribuie ordinii juridice, individualitatea sa specifică, impunând structurile sale fundamentale, ele determină ordinea respectivă [4, p. 234].

Elementele determinante compun nucleul central în jurul căruia se ordonează celelalte elemente - cele fungibile, care sunt numeroase și al căror rol este mai mult tehnic, decât teleologic. De aceea rolul elementelor fungibile este real redus pentru că ele doar completează profilul ordinii juridice fără a-l determina. Modificarea sau înlocuirea elementelor fungibile nu schimbă structurile fundamentale, lasă intactă morfologia originară și specifică a ordinii juridice ce le conține. Importanța este, în principiu, limitată la norma, instituția juridică respectivă, consideră J. L. Constantinesco, căi influența lor nu se răsfrânge în nici un fel asupra ansamblului ordinii juridice [4, p.234].

Pornind de la aceste constatări, autorii E. Aramă și V. Coptileț structurează problema ordinii juridice pe trei paliere relevante:

- necesitatea respectării normelor de către toți - persoane fizice, persoane juridice, autorități;
- necesitatea existenței unor mijloace de constrângere și de control social prin intermediul cărora să fie aprobate/dezaprobat comportamentele subiecților;
- necesitatea socializării și integrării sociale a indivizilor [2].

Făcând o trecere în revistă a mai multor definiții ale ordinii juridice susținem opinia prof. E. Gh. Moroianu că, conceptul de *ordine juridică* semnifică un ansamblu, o mulțime bine ordonată și coerentă (prin aflarea unor criterii interne în conformitate cu ale căror cerințe logice se constituie și se validează) de norme juridice și de instituții juridice prin care o societate se organizează juridic și politic, precum și modul de reglementare, prin astfel de norme și de instituții, a relațiilor dintre diversele subsisteme ale societății globale considerate, a relațiilor părților componente ale însuși ansamblului normativ și instituțional respectiv [20, p. 5].

Este însă adevărat că, încercând o definiție aproximativă a conceptu-

lui din perspectiva teoriilor normativiste, și argumentul cel mai potrivit aici este doctrina kelseniană, este dificil a vorbi de o *ordine juridică* fără a o lega de o *ordine de drept* și de o *ordine statală*, în sens politic, altfel spus printr-o referință la stat. Orice normă, în mod deosebit norma juridică, este un imperativ, o *sollen-sențință* [9] ce semnifică un *act de voință* îndreptat asupra unui comportament uman personal sau de grup, un *act de direcție intenționalitate* ce impune și este valid prin însăși existența sa ca normă [9]. Or, producerea și aplicarea normei, a normelor induc în mod expres și necesar existența unei organizări *coercitive* a comunității sociale ca stat.

Statul este o ordine coercitivă, puncta H. Kelsen [27, p.340] astfel că statul, ca organizare politică a societății, este ordinea de drept, fără însă a identifica statul cu însăși *ordinea de drept* [14, p.340].

Autorul, E. Gh. Moroianu menționează că, conceptul de *ordine juridică nu se identifică cu cel de ordine de drept*, fiind, ca sferă și conținut, distinct. Ordinea de drept implică, mai mult sau mai puțin vizibil, manifestarea statului ca organizare politică a societății, implică permanenta activare a mijloacelor instituționale de exercitare a constrângerii, atât în sfera privată, cât și în cea publică a „jocurilor” persoanei, implică permanent trimiterea la ordinea juridică, existența ce condiționează ființarea ordinii de drept. *Raportul dintre ordinea de drept și ordinea juridică nu este de o biunivocitate perfectă*, ci presupune o anumite poziție de determinare din partea ordinii juridice. *Ordinea juridică este un termen sinonim sau, mai exact, echivalent cu cel de ordine normativă*. Predicând că orice stat este/reprezintă o ordine de drept, un astfel de atribut este, totuși, relativ, căci, sub anumite determinări socio-politice, *ordinea de drept poate fi răsturnată, înlocuită, uneori brutal, cu o altă ordine de drept, fără ca statul să-și înceteze existența* sa ca organizare politică a societății date; cel mult se poate aprecia un stadiu involutiv pe care s-ar plasa statul în cauză ca urmare a schimbării ordinii sale de drept, înțelegând această ordine ca fiind o *ordine publică* [, p.5].

Ordinea juridică nu reprezintă decât *statul normativ*, care legitimizează *ordinea de drept*, o legitimizează formală, întrucât normele juridice pe baza cărora acționează, ca bloc unitar, ordinea de drept sunt produse în conformitate cu o modalitate procedurală prevăzută de către o normă presupusă a fi fundamentală, ca să ne referim iar la teoria kelseniană [27, p.239]. Dacă avem în vedere dreptul pozitiv statal/național, observăm că legiuitorul, fie el constituțional sau ordinar, își propune, constant, să ordoneze creația sa normativă în jurul unei anume înțelegeri mai mult sau mai puțin particulare a conceptului de ordine juridică, fără, însă, a folosi în mod consecvent și riguros conceptul de ordine juridică.

Ordinea de drept este conștientizarea de către persoane, fie individual, fie colectiv considerate, a conținutului prescriptiv al comandamentului dat de către autorii ce produc norme juridice, conștientizarea faptului că nesocotirea acestei *sollen-sențințe* sau abaterea de la aceasta cade sub puterea coercitivă a unor organe constituite cu competența materială de a exercita anumite atribute coercitive, așadar competente prin norme de instituire a exercită controlul și dominația puterii statului asupra persoanei [34, p.35].

După cum am menționat anterior, ordinea juridică este un termen sinonim sau, mai exact, echivalent cu cel de ordine normativă. Astfel, aducem exemplul limbii italiene, care în exprimarea ideii de *ordine juridică* folosește sintagma *Ordinamento giuridico* [22; 23], *adică ordonare juridică*.

Ca să nu se creeze impresia eronată că ordinea juridică caracterizează exclusiv statul și entitățile supra-statale, menționăm că acest fenomen poate fi identificat și la nivel inferior statului, *adică este firesc să existe o ordine juridică a unei întreprinderi, o ordine juridică a unui minister sau organizații de stat etc.*

Cel mai important este ca aceste ordini juridice să corespundă principiilor de ordonare juridică a actelor juridice și să se integreze în ordinea juridică a statului, dar și

cea a statului să se integreze în cea internațională.

Atunci când ne referim la corelarea ordinii juridice naționale a statului cu cea internațională, prezintă importanță clarificarea aspectului legat de inserția actului juridic internațional în ordinea juridică internă a statului sau acțiunea directă a acestuia (*self-executing*) pe teritoriul unui sau altui stat [7, p. 11].

Noțiunea de sistem juridic (utilizată în sensul desemnării ordinii juridice) implică faptul că normele juridice fixate în acte normative formează un întreg complex în cadrul căruia se distribuie ierarhic, în interdependențe măsurabile, un nou act normativ nu se adaugă sistemului existent, ci e integrat lui, datorită compatibilităților de principii, de finalități, de structură [12, p. 17].

În final ne dorim să acordăm atenția asupra celor două trăsături fundamentale pe care le implică în sine conceptul de ordine juridică: sistematicitatea și normativitatea. Or, fără ele nu există ordine juridică, dar și invers este dificil de a vorbi despre sistematicitatea unor reguli cu caracter normativ excluzând ideea de ordine juridică [2, p.2].

De aici și corelația dintre conceptul de *ordine juridică* și cel de *sistem juridic*, care deseori sunt utilizate cu același sens.

Pornind de la această logică, vom menționa că ajungem la concluzia că ordinea juridică nu include doar normele juridice ordonate într-o ierarhie bine pusă la punct, ci și toate activitățile aferente creării acestor norme, aplicării lor, excluderii lacunelor depistate în procesul de aplicare a acestora.

În această concepție, ordinea juridică apare să fie un concept mai îngust ca cel de sistem juridic, care o integrează de fapt pe prima. Respectiv, sistemul juridic include pe lângă ordinea juridică propriu-zisă, și totalitatea activităților juridice [23, p. 31] menite să asigure coerență și funcționalitate ordinii juridice.

Concluzii. Limitele sistemului juridic sunt destul de dificil a le depista, întrucât viața socială face ca fiecă activitate desfășurată să capete conotație și semnificație juridică, iar fiecare participant la acestea să dobândească calitatea de subiect

de drept, nefiind de fapt posibilă delimitarea netă a juridicului de social. Acest lucru ne denotă din nou dimensiunea socială a dreptului pe care vrem să o punem în lumină prin abordarea teoretică a ordinii juridice. Dacă totuși este evident că putem determina clar acțiunile care corespund nașterii, modificării și abrogării normelor juridice, acest lucru nu înseamnă nicidecum că ansamblul normativ ar putea fi confundat cu jocul interacțiunilor delimitate astfel. Distanța dintre ordinea juridică și sistemul juridic permite punerea în evidență a logicii pe care se fundamentează structura și evoluția ordinii juridice.

În consecință, ordinea juridică este un artefact, o creație artificială a omului, iar actorii sistemului juridic îi însuflă viabilitate și dinamicitate. În opinia prof. I. Huma, în ordinea sa sistemul juridic-normativ se configurează ca un veritabil *nomos*: sfera valorică specifică, vizând idealurile călăuzitoare și principiile întemeietoare de justiție. În sensul dat, lumea dreptului are a fi mai întâi lumea conștiinței și asumării responsabile a conduitei umane [13, p.18].

În concluzie, propunem o proprie definiție a conceptului ordinii juridice și opinăm că *ordinea juridică constituie o dimensiune socială a dreptului, un sistem ordonat și coerent de norme și instituții juridice, precum și modul de reglementare a relațiilor dintre subsistemele sistemului social (politic, moral, religios, economic), care fiind conexe, interdependente tind să se adecveze între ele pentru a se organiza într-o unitate dinamică pe baza unor principii comune generale.*

Referințe bibliografice

1. Arama E. Reflecții privind sistemul și ordinea juridică. În: Revista națională de drept, nr. 10-12, 2009, p. 3-11.
2. Aramă E., Coptileț V. Funcționalitatea sistemului juridic și încercării de valorificare ale comunicării. În: The 37 Annual Congress of the American Romanian Academy of Arts and Sciences. 2013. //http://ara-a3.prg/index.php/proc/article/view/fille/1149/102/
3. Botez A. Euristică și structură în știință. București: Ed. Academiei Române, 1978. 206 p.
4. Constantinesco L. J. Tratat de drept comparat. București: All Beck, 1997. 304 p.
5. Deleanu I. Drept constituțional și institu-

ții politice. Vol. 1. București: Europa Nova, 1997. 333 p.

6. Dworkin R. L'empiric du droit. Paris: PUF, 1994. 480 p.

7. Eisseman P. M. L'intégration Du Droit International Et Communautaire Dans L'ordre Juridique National. Kluwer Law International. The Hague - London-Boston. Netherland, 1996. 600 p.

8. Guastini R. Gerarchie normative. Materiali per una storia della cultura juridica. Milano, 1997. 463 p.

9. http://www.juridicero/wp-content/uploads/2004/05/teza_Bancila_A.pdf.

10. <http://www.toupie.org/Dictionnaire/OrdreJuridique.htm>

11. <http://www.treccani.it/enciclopedia/ordinamento-giuridico/>

12. https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2014/05/teza_Bancila_A.pdf,

13. Humă I. Noos juridic. Valorile identitare în fața globalizării. Culegere de studii. București: Universul Juridic. 2016. 264 p.

14. Malița M. Sisteme în științele sociale. București: Ed. Academiei RSR, 1977. 154 p.

15. Micescu I. Curs de drept civil. București: All Beck, 2000. 200 p.

16. Mihai Gh., Motică R. Fundamentele dreptului. Vol. I-II. București: All Beck, 2003. 553 p.

17. Mihai Gh. Natura dreptului: știință sau artă? În: Analele universității din Timișoara. Serie jurisprudență, nr. 1-2, 2001. p. 171-181.

18. Mihai Gh., Motică R. Fundamentele dreptului. Teoria și filosofia dreptului. București: All, 1997. 256 p.

19. Mohorea E. Esența dreptului în contextul teoriei generale a sistemelor. Bălți: Univ. USARB, 2015. p. 329-334.

20. Moroianu E. Gh. Conceptul de ordine juridică. RSDR, p. 34. <http://www.rsdr.ro/Art-2-1-2-2008.pdf>.

21. Moroianu E. Gh. Considerații privind ordinea naturală și ordinea socială în vechea filosofie greacă. În: Revista de filosofie, nr. 1, 1990, p. 74-83.

22. Negru B., Negru A. Teoria generală a dreptului și statului. Chișinău: Bons Offices, 2006. 560p.

23. Orienne P. Introduction au systeme juridique. Bruxelles: Bruylant, 1982. 353 p.

24. Raz J. The authority of Law. Oxford: Clarendon Press, 1979. 105 p.

25. Romano S. L'ordinamento giuridico: The Relevance of a Forgotten Masterpiece for Contemporary International, Transnational and Global Legal Relations. Transnational Legal Theory, 2(1), 2011, p. 67-117.

26. Stroe C. Compendiu de filozofie a dreptului. București: Lumina Lex, 1999. 240 p.

27. Stroe C. Reflecții asupra dreptului. București: Lumina Lex, 1998. 335 p.

28. Surdu A. Teoria generală a sistemelor. În: Cercetări filosofice - psihologice, anul III, București, nr. 1, 2011, p.9-14.

29. Vrabie G., Popescu S. Teoria generală a dreptului. Iași: Editura Ștefan Procopiu, 1995. 320 p.

30. Zagrebelesky G. II diritto mite. Legge, diritto, giustizia. Torino: Einaude, 1992. 217 p.

31. Zlătescu V. Introducere în legistica formală. București: Rompit, 1995. 476 p.

32. Алексеев С. С. Общая теория государства и права. М. 2008. 317 с.